

Prilog regionalnom razvoju gospodarstva Istočne Hrvatske organiziranjem klastera

Lacković, Zlatko; Štavlić, Katarina

Source / Izvornik: **Proceedings of 1st International Conference "Vallis Aurea" focus on regional development, 2008, 475 - 479**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:112:876034>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

A SUPPLEMENT TO REGIONAL DEVELOPMENT OF ECONOMY IN EASTERN CROATIA BY ORGANIZING CLUSTERS

PRILOG REGIONALNOM RAZVOJU GOSPODARSTVA ISTOČNE HRVATSKE ORGANIZIRANJEM KLASTERA

LACKOVIC, Zlatko & STAVLIC, Katarina

Abstract: *This paper considers the possibility of the application of modern organization forms with the purpose of connecting businessmen in order to maximize the success of doing business and the increase of competitiveness. In this case, these forms are clusters, an organization form of joint activities of a group of businessmen. The stress is on the strategies of regional development and their application on the region of East Croatia.*

Key words: : region, development, organization, cluster, competitiveness

Sažetak: *Ovaj rad razmatra mogućnost primjene modernih organizacijskih oblika u cilju povezivanja gospodarskih subjekata radi maksimiziranja uspješnosti poslovanja i povećanja konkurentnosti. U ovom slučaju su to klasteri kao organizacijski oblik zajedničkog djelovanja grupe gospodarstvenika. Naglasak je na strategijama regionalnog razvoja i njihovom primjenom na regiju Istočne Hrvatske.*

Ključne riječi: *Regija, razvoj, organizacija, klaster, konkurentnost*

Authors' data: Zlatko Lacković, Prof. dr. sc., Građevinski fakultet, Osijek; zlackovic@gfos.hr; Katarina Štavlić, dipl. oec., Ekonomsko-birotehnička škola, Slavonski Brod, katarinastavlic@gmail.com

1. Uvod

Suvremeni trendovi u održavanju konkurentnosti gospodarskih subjekata postaju nezaobilazni i sve važniji činitelji razvoja gospodarskih subjekata. Gospodarski subjekti međusobno surađuju i povezuju se da bi smanjili troškove i osigurali si nove tržišne mogućnosti, te održali stabilnost i to vrlo često unutar jednog prostornog okružja. U novije se vrijeme spoznalo da prednost u povećanju tržišnog udjela i povećanja ukupnih prihoda mogu ostvariti mali i srednji gospodarski subjekti koji posluju u konkurentnim okružjima u obliku mreža, sklopova ili grozda po čemu su dobili naziv klasteri (engl. Cluster- grozd). Dakle, klasteri su model razvoja gospodarskih subjekata, osobito malih i srednjih, budući da umrežavanjem oni pokreću razvoj na lokalnoj i regionalnoj razini. Razvoj klastera je složen proces koji zahtjeva usklađenu suradnju svih potencijalnih sudionika tog procesa, od vlade, potencijalnih gospodarskih kao kandidata za klaster, raznih konzultantskih timova i financijskih institucija, te ostalih gospodarskih subjekata. U ovom radu se navode načini i razvoj organiziranja klastera, njihov utjecaj na regionalni razvoj Istočne Hrvatske, te su navedeni podaci istraživanja o trenutnom broju i stanju klastera u Republici Hrvatskoj.

2. Klasteri

Model klastera kao novi globalni model razvoja gospodarskih subjekata i njihov doprinos u razvoju malih i srednjih gospodarskih subjekata iznimno je velik. Važnost razvoja modela klastera je bitna zbog: brzog izlaska na tržište i olakšanog pristupa globalnom tržištu, povećanja inovacije, mogućnosti snižavanja troškova istraživanja i razvoja, povećanih stopa rasta i sl.

Različiti autori različito definiraju klaster, s obzirom na smjer njihova nastajanja, vrstu i veličinu, te stupanj razvoja. Baš se u tim činiteljima klasteri i razlikuju, jer evolucija klastera odgovara tehnološkim, tržišnim, organizacijskim i strateškim promjenama. Klasteri su zemljopisno koncentrirani, međusobno povezani gospodarski subjekti, specijalizirani dobavljači, davatelji usluga i povezane institucije koje u određenom području predstavljaju regiju ili državu (Porter, 2000.).

Kako bi se postigao uspjeh jako je važna i atmosfera unutar gospodarskih subjekata i poslovna okolina. Atmosfera unutar klastera je visoko konkurentna, ali većina sudionika klastera ne konkurira izravno. Oni konkuriraju više na horizontalnoj liniji s gospodarskim subjektima koji rade slične aktivnosti (djelatnosti), ali su uključeni na različita tržišta. Klasterska atmosfera je u isto vrijeme i kooperativna, ali će se kooperacije u prvom redu dogoditi na vertikalnoj liniji, uključujući gospodarske subjekte s različitim, ali komplementarnim sposobnostima koje mogu obavljati komplementarne aktivnosti. Razlog zbog čega konkurentnost može koegzistirati (istodobno postojati) s kooperacijom je taj što se one događaju na različitim dimenzijama i između različitih sudionika (Porter, 2001). U skladu s time klasteri mogu biti opisani kao proizvodni aranžmani između sudionika, koje na veći ili manji način karakterizira: jaka kooperacija između svih subjekata unutar mreže, socijalno-kulturološki identitet, institucionalno okružje, industrijska atmosfera, podrška

lokalnih institucija, postojanje koordinacijskih institucija, visok indeks opstanka, dinamično okružje i industrijska konkurentnost, pogodni lokalni faktori (prirodni resursi, ljudski resursi, logistika, infrastruktura) i jaka ekonomska povezanost između svih subjekata koji pripadaju klasteru. Postoje različite dimenzije na temelju kojih se može odrediti klaster. Temeljene su prema smjeru razvoja klastera, veličini samih klastera, zatim prema veličini gospodarskog subjekta u klasteru te konačno prema odnosu klastera s gospodarskim subjektima izvan sustava (Porter, 2001). Smjer razvoja (građenja) klastera može biti: Od dna prema vrhu (bottom up): Od vrha prema dnu (top down) i kombinacijom već spomenutih načina (Porter, 2000).

3. Potreba za regionalnim razvojem u cilju konkurentnosti

U okviru modela klastera, mala i srednja poduzeća predstavljaju „motor“ regionalnog razvoja. Razvoj klastera predstavlja ključan model tehnološke i industrijske organizacije u prvom redu malih i srednjih poduzeća, temeljem koje ova poduzeća ostvaruju visoku razinu produktivnosti i inovativnosti i doprinose podizanju razine konkurentnosti regije u kojoj se nalaze. Razvijanje klastera olakšat će državi i regijama odgovor na pitanje gdje smjestiti i u što uložiti slobodne i raspoložive resurse. Uz to, klasteri mogu državi poslužiti za postizanje socijalnih ciljeva i promidžbu regije ili države. U Republici Hrvatskoj je uočljiva nedovoljna razvijenost strukturnih preduvjeta za razvoj klastera. Iz dosadašnjih aktivnosti proizlazi da se u Republici Hrvatskoj prepoznaju klasteri u proizvodnji hrane, metalskoj, kožarsko-obućarskoj, tekstilnoj i drvnoj industriji.

U Republici Hrvatskoj u zadnje vrijeme o klasterima se dosta govori, postoje i konkretne inicijative za njihovo osnivanje, ali još uvijek ne postoji osmišljen i sustavni pristup njihovom razvoju. Iako pojedine institucije, primjerice odgovarajuća Ministarstva, Hrvatska gospodarska komora, Nacionalni centar za klasterne, Regionalna razvojna agencija, potiču njihovo osnivanje, još nije dovoljno osvijestena spoznaja o potrebi udruživanja poduzetnika u klasterne kao mogućeg odgovora na izazove rastuće globalizacije, a čest je slučaj osnivanja klastera zbog dodjeljivanja bespovratnih novčanih sredstava. Ako je suditi po iskustvima razvijenih ekonomija svijeta, snažnija klasterizacija u Republici Hrvatskoj zasigurno bi rezultirala značajnim efektima na lokalnim i regionalnim razinama, kao što su: povećanje proizvodnih i inovacijskih kapaciteta, povećanje stupnja specijalizacije, razvoj infrastrukture, povećanje zaposlenosti, rast izvoza, drugim riječima, povećanjem konkurentnosti hrvatskih regija u uvjetima globalne ekonomije. Bez obzira na koji način se osnivao i razvijao klaster neophodna je podrška Vlade Republike Hrvatske. Njezin zadatak bi trebao biti: identifikacija postojećih ili potencijalnih klastera u njihovoj regiji; investiranje u tehnologiju i kapacitete koji bi bili korisni za kompanije članice klastera, povezivanje gospodarskih subjekata za trening programe s lokalnim sveučilištima i centrima, podupiranje mreže, servisnih centara u udruge. U skladu s navedenim zadaćama potrebno je definirati i ciljeve regionalnog razvoja Republike Hrvatske. Konačni cilj razvoja klastera bi bio stvaranje gospodarski, socijalno, intelektualno i emocionalno poticajnog ozračja u čitavoj regiji.

4. Klasteri u Republici Hrvatskoj-učinak na regionalni razvoj

Osnivanje klastera kao oblika sektorskog, vertikalnog i horizontalnog poslovnog povezivanja u Hrvatskoj je posljednjih godina u izrazitom porastu.

Danas u Hrvatskoj ima oko 40 klastera. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je od 2004. do 2007. sufinanciralo 33 inicijative za osnivanje klastera s 11,4 milijuna kuna, a u tim je klasterima povezano 404 članica s više od 25.000 zaposlenih. Ministarstva su prošle godine započela osnivanje klastera u strateškim izvoznim industrijama po načelu "top-down", a putem Strategije Hrvatske izvozne ofenzive do sada su osnovana dva klastera - klaster voda i klaster male brodogradnje. Dokaz sve veće potrebe za osnivanjem i razvojem klastera je i to što je Hrvatska gospodarska komora 5. lipnja 2007. godine donijela Odluku o osnivanju Zajednice klastera u okviru HGK. Zatim, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je u Operativnom planu poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2008. godinu (OPPMSP, 2008.) izdvojilo 5 milijuna kuna za poticanje regionalne konkurentnosti. Za osnivanje klastera najviši iznos potpore po korisniku je 400.000,00 kuna, a za operativne klastere za materijalna i nematerijalna ulaganja u iznosu od 2,5% ukupnog prihoda klastera, a najviše do 500.000,00 kuna po korisniku. Dionici ovog projekta su i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, Hrvatska udruga poslodavaca, Agencija za poticanje izvoza i ulaganja.

Sve do sada napravljeno je nedovoljno za jačanje konkurentnosti u regiji. Postoje velike razlike u razvoju klastera. Najčešće razlike se pojavljuju zbog: različitog stupnja gospodarskog razvoja pojedinih regija, razine uključenosti vlade u razvoj klastera te malih i srednjih gospodarskih subjekata, snage industrijske baze i kritične mase poduzetnika i svih ostalih zainteresiranih strana (Horvat & Kovačević, 2004).

U okviru rada Poduzetničkog inkubatora BIOS Osijek napravljeno je istraživanje o klasterima u Republici Hrvatskoj. Uz podatke tog istraživanja u slijedećem tekstu navedeni su i podatci iz Hrvatske gospodarske komore i Hrvatskog zavoda za statistiku. Podatci su prikupljeni putem upitnika koji je poslan voditeljima klastera. U istraživanju je sudjelovalo 40% od postojećih klastera u RH, te su uključeni podatci HGK i HZZS. Svi podatci su interpretirani isključivo u skupnom obliku, bez navođenja imena i podataka pojedinačnog klastera. Prema podacima iz navedenih izvora došlo se do slijedećih zaključaka i pokazatelja:

- klasterski oblik interesnog povezivanja hrvatskih tvrtki novijeg je datuma - većina klastera osnovana je u protekle dvije godine (69% klastera je osnovano tijekom 2006. i 2007. godine),
- većina klastera odlučila se organizirati u obliku udruge (njih oko 65%). Kao načini formalnog organiziranja prisutni su i društvo s ograničenom odgovornošću, gospodarsko-interesno udruženje, zadruga i ugovor o poslovnoj suradnji,
- u 78% slučajeva radi se o bottom- up pristupu osnivanja klastera,
- najveći stupanj zadovoljstva postoji kod zajedničkih nastupa na sajmovima i razmjene informacija među članicama klastera, a najmanji kod lobiranja te zajedničkog nastupa na tržištu, istraživanja tržišta, nabave i proizvodnje zajedničkih proizvoda,

- jedna četvrtina klastera ostvaruje ukupni dohodak manji od 25 mil. kuna, a u oko 37% klastera ukupni prihod svih članica iznosi između 25 i 200 mil. kuna. Jedna četvrtina klastera ostvaruje dohodak između 200 mil. i jedne milijarde kuna, dok oko 12 % klastera ostvaruje dohodak iznad jedne milijarde kuna.
- oko dvije trećine klastera većinu svojih prihoda ostvaruje na hrvatskom tržištu, zatim slijede europska, svjetska i regionalna tržišta (6%).

Iz navedenih podataka je vidljivo da je još uvijek nedovoljna inicijativa države za osnivanje klastera jer samo je trećina osnovana po principu top- down. Takovu još uvijek nedovoljnu inicijativu za poticanje regionalnog razvoja potkrepljuje i podatak da je samo 6% od ukupnih prihoda koje klasteri ostvaruju ostvaren na području regije u kojoj posluju i djeluju.

5. Zaključak

Klasteri kao oblik razvoja gospodarskih subjekata moraju osigurati takav plan razvoja gospodarskog sektora u Republici Hrvatskoj koji će se moći uklopiti u vladajuće svjetsko shvaćanje konkurentnosti struktura. Proces klasterizacije treba postati projekt od nacionalnog interesa koji će rezultirati stvaranjem materijalnih, organizacijskih i intelektualnih pretpostavki za stvaranje industrijske strukture koja će omogućiti dinamičniji rast ukupnog hrvatskog gospodarstva. Isto tako, proces klasterizacije na hrvatskoj nacionalnoj razini može stvoriti jezgra subjekata s uspješnom praksom koja će biti sposobna za daljnju promidžbu i širenje. Važnost klastera ogleda se u povećanju produktivnosti i održivog rasta produktivnosti, jačanju kapaciteta za inovativnost te utjecaju na konkurentnost.

6. Literatura

Horvat, Đ. & Kovačević, V. (2004). *Clusteri- put do konkurentnosti*, Ceraprom, Zagreb, ISBN 953-99576-1-3

Alfirević, N.; Bahtijarević-Šiber, F. & Bosilj Vukšić, V. (1999). *Konkurentna sposobnost poduzeća*, Tipurić D. (ur.), Sinergija, Zagreb, ISBN 953-97944-0-4

Porter, M. (2000.). *Location, Clusters and Company Strategy*, Dostupno na: (<http://www.isc.hbs.edu/econ-clusters.htm>; Pristup: 21-06-2008

Porter, M. (2001.). *Advantages of the Industry Clusters Approach to Economic Development*, Morrison Institute for Public Policy, Arizona State University, Dostupno na: http://www.nga.org/cda/files/atlantaforum_waits.ppt; Pristup: 22-06-2008

Leksikografski Zavod „Miroslav Krleža“ (1995). *Ekonomski leksikon*, Masmedia, Zagreb, ISBN 953-6036-61-4

Vlada Republike Hrvatske (2008). *Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2008.godinu* Dostupno na: <http://www.bios.hr/klasteri-rh-2008>